

A német írásújtás gondolkodóba ejtheti a magyar ú. n. zsinórírás megteremtőit és tanítóit. A zsinórírás nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A zökkenő ott van, ahol a zsinórírásból saját írás lesz, tehát már a középiskola alsó osztályaiban, mikor az írásnak tantárgyként való tanítása megszűnik. A zsinórírás nem ad tehát egy életre szóló útravalót. A Deutsche Normalschrift nem a mindenáron való újtás vágyából született, hanem az egyszerűsítés célszerűségéből. Kérdés: nem volna-e jó, ha a mi írásunkat is ilyen legegyszerűbb betűalakokból építenők föl? — Igazán nem az idegen hatások habzsolása ez a törekvés! Ha pedig átveszünk valamit, ne 30—40 év késéssel, mint a multban, haladhatunk mi előre a Nyugattal lépést tartva is! Csak..! S itt idézem Szinyei-Merse kultuszminiszternek a berlini Transkontinent Pressben megjelent gondolatát:

„Minden igazi alkotó erő csak a faji tulajdonságokkal együtt s csak a nemzeti hagyományokon keresztül válhat egyetemes emberi értéké... — Nem zárhatjuk be kapuinkat az új és külföldi áramlatok elől, de ezeket a magyar szellem sajátosságai szerint kell magunkévá tennünk“.

A Normalschrift nemzetközi kincs lehet, a betűk alakját hagyományaink szerint némileg módosítani lehetne, de úgy hogy az ne menjen az egyszerűség rovására, a sajátosan magyar hangoknak pedig sajátosan magyar betűalakot kellene adni.

Fekete Lajos.

Kereskedelmi üzemi gyakorlatok.

A felső kereskedelmi iskolák ellen gyakorlati szakemberek és intézmények részéről mintegy 10—15 évvel ezelőtt sok panasz hangzott el, hogy az iskola nem elég gyakorlatias. A tanítástervben szereplő tantárgyak inkább elméleti kiképzést nyújtanak és nem adnak alkalmat arra, hogy a tanulóknak a gazdasági tevékenységhez nélkülözhetetlenül szükséges vállalkozói szellemet kifejlesszék. A tantárgyak tananyaga sem veszi mindenben figyelembe a gyakorlati élet követelményeit, úgyhogy az iskolából kikerülő ifjak nemcsak az árukereskedelemben, hanem még a pénzintézeteknél is csak hosszabb begyakorlás és átképzés után lesznek használhatók. A panaszoknak kétségtelenül volt is alapjuk. Maguk az iskolák és az érdekelt tanárok is látták, hogy az érettségizett fiatalság szívesebben ment el tisztviselőnek hivatalokhoz, bankokhoz, vállalatokhoz, mint tényleges kereskedőnek. Szinte szállóige lett már, hogy a kereskedőtanonciskolák képzik a főnököket, a felső kereskedelmi iskolák pedig az alkalmazottakat.

Nagyjából ugyanez volt a helyzet a felső mezőgazdasági és a felső ipariskoláknál is.

A gyakorlati középiskolákról szóló 1938. évi XIII. tc. ezeken a nyilvánvaló bajokon is segíteni akart, mikor az 1. § 3. pontjában az

ú. n. gazdasági középiskolák 3 típusát létesítette: a régi felső mezőgazdasági iskola helyett a mezőgazdasági középiskolát, a felső ipariskola helyett az ipari középiskolákat és a felső kereskedelmi iskola helyett a kereskedelmi középiskolát. A gyakorlati jelleg biztosítására a 35. § 5. pontja előírja, hogy „gazdasági középiskola csak gyakorlati ismeretek tanítására alkalmas kellően felszerelt gyakorlóhellyel létesíthető. Ez mezőgazdasági középiskolánál gyakorló gazdaságból, ipari középiskolánál tanműhelyből, laboratóriumból vagy ipartelepéből, kereskedelmi középiskolánál gyakorló irodából áll.“ A gyakorlati kiképzés érdekében a mezőgazdasági középiskolák tanítástervében az egyéb kötelező rendes tantárgyakon kívül osztályonként heti 6 órában gazdasági és kertészeti gyakorlatok, az ipari középiskoláknál heti 14 óra műhelygyakorlat, a kereskedelmi középiskoláknál pedig ú. n. kereskedelmi üzemi gyakorlatok szerepelnek az I.—III. osztályokban havonként egy napon és az iskolai év végén az osztályozó értekezletet követő 7 köznapon, a IV. osztályban évközben heti 2 órában. A tanév közben tartott üzemi gyakorlatok (a IV. osztály kivételével) mindenkor egybe üzem- és intézménylátogatással is. Az üzemi gyakorlatokat minden egyes tanulónak el kell végeznie (a mezőgazdasági középiskolában a gazdasági gyakorlatokat, az ipari középiskolákban a műhelygyakorlatokat) és bár osztályzatot nem kapnak belőle, de a következő osztályba csak az a tanuló vehető fel, akinek a bizonyítványán rajta van a záradék, hogy „a kereskedelmi üzemi gyakorlatokat elvégezte.“

A kereskedelmi középiskolák részére 1940-ben kiadott új Tanításterv most már harmadik éve van életben és így az üzemi gyakorlatok a fokozatos életbeléptetés folytán a folyó tanévben már a III. osztályban is kötelezők. A Tanításterv és Utmutatások szerint az üzemi gyakorlatok célja az, „hogy a kor igényeinek megfelelőbb, a gazdasági életet jobban megközelítő, kötetlenebb módon — tehát nem egy-egy meghatározott tantárgy keretében — fokozza a kereskedelmi középiskola gyakorlati jellegét.“ — „Nem új tantárgy, hanem olyan gyakorlat, amely új színben tünteti fel a tanulók előtt eddigi ismereteiket.“ Hangsúlyozza továbbá az Utasítás, hogy „a házi feladat, a lecke elvégzése vagy valamely tantárgy elmaradt részének pótlása a kereskedelmi üzemi gyakorlatok keretén belül semmi esetre sem történhetik meg.“ — „A kereskedelmi üzemi gyakorlatok az élet változó sokféleségét dolgozzák fel s a tanulók öntevékenységének fokozottabban teret adnak, hogy a magyar kereskedő kiképzéséhez elengedhetetlenül szükséges egyéni elhatározás és kezdeményező képesség kifejlődjék.“ Végül az Utasítás főbb vonásaiban felsorolja az üzemi gyakorlatok 3 főrészének: az áruüzleti gyakorlatoknak (áruvizsgálatok), irodai gyakorlatoknak (számtan, könyvvitel, levelezés) és az üzem- és intézménylátogatásoknak tananyagát.

A kereskedelmi középiskolák az Utasítások alapján legjobb tudásuk szerint vezették az üzemi gyakorlatokat, de sokszor tanácsatlanul álltak a jelentkező problémákkal szemben. Mindenki érezte az egységes irányítás hiányát és bár az előírt anyagot az egyes iskolák szabályszerű tanmenetben dolgozták fel, egészen bizonyos, hogy or-

szágosan véve igen eltérő gyakorlat alakult ki nemcsak a feldolgozott anyag, hanem a szervezés és lebonyolítás tekintetében is. Ennek az országszerte mutatkozó bizonytalanságnak eloszlására lesz most hivatva az a Vezérkönyv, amelyet a VKM. megbízásából az Országos Közoktatási Tanács adott ki a kereskedelmi üzemi gyakorlatok vezetésére.¹

Az II. fejezet az Utasítások szellemében újból megállapítja a kereskedelmi üzemi gyakorlatok célját. Figyelmet érdemlő új gondolatként kimondja: a cél az, hogy „az iskolából kikerülő kereskedelmi középiskolai tanuló a gyakorlati életbe zökkenés nélkül azonnal hasznosan tudjon beilleszkedni és a reábizott részletmunkákat a munka egészének ismeretében, de mégis szinte gépies gyorsasággal és biztossággal tudja elvégezni.“

A II. fejezet az üzemi gyakorlatok anyagával foglalkozik. Az 1. pont (az anyag megválasztásának szempontjai) hangsúlyozza, hogy „a munka központja a kereskedelem tárgya: az áru.“ Ez egyébként teljes összhangban van az Utasítással is, amely az áruval való foglalkozás révén a tanulóknak fel akarja kelteni az érdeklődést az áru és az árukereskedelem iránt. — Itt nagyon bölcs megállapítás az is, hogy a tanítás menetének egysége érdekében az anyag besztása legalább főbb vonásaiban négy évre egyszerre készüljön el és minden egyes osztályban előre állapodjunk meg azokban a nagyobb tárgykörökben, amelyek abban az évben a gyakorlatok középpontjában álljanak. Hasznos útbaigazítást kapunk ezekre a nagyobb tárgykörökre is: ne tűzzünk ki túlságosan sok árucsoportot, inkább csak néhányat, de azt azután teljes részletességgel a termeléstől kezdve a forgalombahozatalon át egészen a fogyasztásig nyomom kövessük. Ahol helyi jellegű áru van, (Kecskeméten a gyümölcs, Szegeden a paprika, Nyíregyházán a burgonya) ott az legyen a központ. A tárgykörök kiválasztásánál arra is ügyelni kell, hogy az I. és III. osztályban — minthogy a vegytant a tanulók csak a III.-ban tanulják — nem foglalkozhatunk behatóbb áruvizsgálatokkal. A 2. pont a gyakorlatok anyagának elrendezését tárgyalja, amely kétségtelenül legnehezebb feladata lesz az üzemvezető tanároknak. Itt is kapunk általános tanácsokat. Minden hónap lehetőleg arányosan tartalmazzon áruismereti, irodai, gyakorlati, könyvviteli, levelezési és számtani elemeket. Egy alkalommal csak egy üzemlátogatást végezzünk. A gyakorlatok elrendezésében nem kell egyetlen egy tantárgy tanítási tervéhez igazodni. Az évvégi begyakorlásra szánt 7 munkanapot ne óra-rend szerint osszuk fel az érdekelt szaktanárok között, hanem azok úgy kövessék egymást, ahogy a természetes sorrend kívánja, tehát „az ajánlat előzze meg a megrendelést, a csomagolás a szállítást, a hírverés az eladást.“ Ennek a kérdésnek technikai megoldása több párhuzamos osztály és kevés szaktanár esetén rendkívül bonyolult lesz. A fejezet végén egy minta tárgykörfelosorolást találunk mind a négy osztályra.

A III. fejezetben az üzemi gyakorlatok tanításának módjára nézve kapunk irányelveket. Az egyes gyakorlatok elvégzésének helyes sorrendje: 1. előkészítés az iskolában a megtekintendő üzem vagy intézmény látogatására kérdve-kifejtő módszerrel, odavágó alkalmas filmmel, esetleg megfelelő grafikonokkal, táblázatokkal, szacikkek olvasásával; 2. üzemlátogatás (páruza-

¹ Nemzetnevelők Könyvtára. — VII. A gazdasági középiskolák könyvel. 10. Kötet. Országos Közoktatási Tanács kiadása 1942.

mos osztályok más-más üzemet látogassanak, sőt ha szükséges, kisebb csoportokat kell alakítani) az üzem vagy intézmény egyik tisztviselőjének szakszerű magyarázatával; 3. a szerzett ismeretek összefoglalása és begyakorlása. A begyakorlás ismét 3 részből áll: könyvvitel-levelezési, számtani és áruvizsgálati részből. Az utóbbinál a vezérkönyv azt ajánlja, hogy az áruvizsgálatokat a tanulók lehetőleg egyenként vagy legalábbis kisebb csoportokban végezzék. Ez — megfelelő felszerelés hiányában — természetesen csak igen kevés iskolánál lesz gyakorlatilag keresztülvihető. Mindhárom főrészt anyagát a tanulóknak az üzemi gyakorlatok munkafüzetébe is be kell jegyezniök. — Az üzemi gyakorlatokból nincs osztályozás és így a vezető tanárnak csak dícséretet vagy korholás áll rendelkezésére, mint fegyelmező eszköz. Nyilvánvaló hanyagság esetén a rendszereteti osztályzatba is be lehet számítani a gyakorlatok eredményét és végső esetben az osztály megismétlésére utasítható a tanuló. A vezérkönyv a jobb eredmény elérésére különböző módszeres fogásokat ajánl: a munkák ellenőrzését több más tanulóval, egy-egy csoport élére az ügyesebb tanulók közül kiválasztott iroda- és raktárfőnök állítását, jutalmak kifizését stb. De azt is hangsúlyozza a vezérkönyv, hogy az üzemi gyakorlatok eredményességének legfőbb biztosítója a vezető tanár lelkes munkája, a gondos előkészítés és az ügyes irányítás. A legfogósabb módszeres kérdés azonban, amit a fejezet vége is kiemel, a munka helyes felosztása a három szaktanár között és maguknak a gyakorlatoknak helyes megszervezése. Itt azt a tanácsot kapjuk, hogy a három érdekelt tanár egymás közül válasszon ki egyet, akiben megvan a kellő szervezőképesség és aki szívesen vállalja a látogatások előkészítését, a szükséges engedélyek megszerzését, a gyakorlati szakemberekkel való tárgyalásokat stb.

A IV. fejezet a III. fejezet végén felsorolt főbb tárgykörök alapján minta-tanítástervet közöl mind a négy osztályra.

Az V. fejezet ennek a mintatanításmenetnek alapján bemutatja a fel dolgozás részletes munkatervét osztályonként minden egyes hónapra és a tanévvégi 7 munkanapra. A vezérkönyv figyelme rendkívül alaposan a gazdasági élet minden ágára kiterjed. A tárgykörök között fokozatos felépítésben megtaláljuk az egyszerű adás-vétel lebonyolítását élőszóban és írásban, a posta, vasút, hajózás és légitranszport szerepét a kereskedelemben, a különböző áruk csomagolását, az áruüzleti ágak közül a gabona- és lisztkereskedelem ismertetését, az építkezés és építési anyagokról szóló tudnivalókkal kapcsolatban az épület- és bútortermelés, tűzifa, bútorkereskedelmet, a hentesárugyár alapításánál az állatkereskedelmet, a kiviteli és behozatali üzlethez kapcsolva a Külkereskedelmi Hivatal, behozatali engedélyek ismertetését, az egyéni cég alapításával kapcsolatos teendőket, közvetlen áruüzletek lebonyolítását egyéni cég keretében, az áru- és banksbizományi ügyleteket, közkereseti társasági szerződést, szövetkezetet és részvénytársaság alapítását, pénzkezelést, a külföldi kifizetések módjait, a bankok, takarékpénztárak, Postatakarékpénztár üzemének ismertetését, illetékek, járulékok kiszámítását és leróását, adóbevallást, az alkalmazottak biztosítását és adózását, az áruvizsgálatok közül a műtrágya, petroleum, cukor, tej és tejtermékek, textilárak vegyi vizsgálatát stb. stb. Az irodalmi munkálatoknál a vezérkönyv többször hangsúlyozza a gépirás és gyorsírás alkalmazását. Az üzemi gyakorlatok lebonyolításánál az ellenőrzés megkönnyítése céljából a vezérkönyv ajánlja a tanulók csoportbeosztását, csoportvezetők kijelölését, minden tanuló munkájáról kimutatás vezetését és a tanév végén a kimutatások megbírálását. Az üzemi gyakorlatok minél

gyakorlatiasabbá tétele végett az iskoláknak üzemi gyakorlati szertárat kell létesíteniök üzleti levelekből, árjegyzékekből, számlákból, nyomtatványokból stb.

Függelékül a könyv 24 mellékletet is közöl, amelyek a különböző gyakorlatok és elszámolások mintájaként szolgálnak.

E sorok írója már mintegy 15—20 évvel ezelőtt a Kereskedelmi Szakoktatás hasábjain részletesen kifejtette, hogy a felső kereskedelmi iskola csak akkor válnék igazán gyakorlati iskolává, ha minden iskolával kapcsolatban egy árukereskedés és egy bank volna megszervezve, amelyekben délutánonként tényleges kereskedők, illetve bankemberek végeznék a tanulók gyakorlati üzleti kiképzését a felső ipariskolai műhelyoktatók és a mezőgazdasági középiskolák tangazdaságának mintájára. Igaz, hogy ez a megoldás átmenetileg nagy tőkebefektetést igényelt volna, de aligha járt volna ráfizetéssel, mint ahogyan a felsőipariskolai műhelyek és a tangazdaságok is egész tisztességes jövedelmet hoznak. Ez az elgondolás nem vált valóra, de az 1940. évi új tanításterv lényegileg ennek az ötletnek lépett szolgálatába, mikor az üzemi gyakorlatokat bevezette. A most kiadott vezérkönyv nagy segítségére lesz a tanároknak a kereskedelmi üzemi gyakorlatok lebonyolításában. Mint minden tanításterv, úgy az üzemi gyakorlatoké is eszményi célokat tűz ki és a fentebb ismertetett vezérkönyv ennek nyomán sokirányú követelményt támaszt a tanulókkal, tanárokkal és intézményekkel szemben. Nagy probléma pl. annak megvalósítása, hogy minden tanuló egy üzemi gyakorlat keretében 5—10 számlát dolgozzon ki és ugyanannyit ellenőrizzen, hogy a tanárok az így benyújtott (30-as létszám mellett) 150—300 számlát felülvizsgálják, hogy a meglátogatandó üzemek az évenként többször és rendszeresen ismétlődő látogatásokat nem fogják-e teherként tekinteni stb. A tapasztalat majd megmutatja, hogy a sok szép elgondolásból mit és hogyan lehet megvalósítani, de az kétségtelen, hogy a kereskedelmi középiskolák gyakorlatiasabbá tételéhez óriási lépést jelent a kereskedelmi üzemi gyakorlatok bevezetése.

Eckerdt Elek.

Válságban van-e a magyar irodalom tanítása?

Csanády Sándor a Nevelésügyi Szemle utolsó számaiban „A magyar irodalom tanításának válsága” címen beszámol a soproni tankerület 1942. nov. 10-i értekezletéről és közli a kérdésekkel kapcsolatos észrevételeit.

A bővebb hozzászólást illetve a kérdés alapos és szélesebb arányú kifejtését a Nevelésügyi Szemle korlátozott lapszáma, azt hiszem, nehezen tehetné lehetővé, másrészt mire e sorok napvilágot látnak, Isten segítségével már meg is jelent egy füzet: egy kb. 20—25 lapnyi terjedelmű dolgozatom, az egész probléma átfogó, tehetségem szerint minden oldalról megvilágító taglalása (elhangzott a Csanády által is említett budapestvidéki igazgatói értekez-